

AUGUST 1968 – TO MOMENT OF CEAUȘESCU’S CULT OF PERSONALITY

Andrei Tinu, Lecturer, PhD, "Titu Maiorescu" University of Bucharest; Cătălin Boboc, PhD Student, University of Bucharest and Marius-Sorin Bozgan, PhD Student, USAMV Bucharest

Abstract: Fifty years following the moment of profound Romanian dignity and almost three decades after his death and the end of communism in Romania, Nicolae Ceaușescu continues to enjoy the appreciation of an important segment of the Romanian people. A recent poll, conducted by the Avangard Institute, shows that 30% of the Romanian people consider that the authoritarian leader from Bucharest during 1965-1989 is the best president that Romania has had¹. The basic elements that generated these results date back to the early years of Ceaușescu’s regime when, through his internal and external opening policy, he created a popular emulation and the premises for the later development of the cult of personality.

The present study aims to complete, complement and improve the combined effort of researchers who have studied this phenomenon, which covered the entire country.

Keywords: cult of personality, Nicolae Ceaușescu, ideology, communism, public support, national-communism, dictatorship, opening policy, external relations

Introducere

Cultul personalității, idealizarea conducătorului și a realizărilor sale, așezarea acestuia la finalul listei de eroi ai neamului, ale căror calități însumate au fost împrumutate de către „marele cârmaci”, au marcat istoria românească din a doua jumătate a secolului al XX-lea. Personalitate puternică, individ care și-a depășit condiția, ajungând dintr-un simplu fiu de țaran liderul României socialiste, Nicolae Ceaușescu a beneficiat din plin de efectele cultului personalității, propaganda și instituțiile vremii lucrând la consolidarea imaginii acestuia. Și nici nu i-a displicut! Dar efectele perverse ale acestui cult nu au încetat să apară, conducând la pierderea puterii de către liderul adulat al Bucureștilor din timpul Primăverii de la Praga. „Cel mai iubit fiu al poporului” din deceniul șapte al celui de-al XX-lea secol se transformase în mentalul colectiv în „cizmarul” și „dictatorul” hulit, gonit de la putere și executat în ziua de 25 decembrie 1989.

Cultul personalității s-a născut într-un mediu propice, imaginea conducătorului autoritar, care ține cu poporul, justițiar și familist este dominantă în mentalul colectiv. Așa după cum rezultă și din sondajul Avangarde, care îl poziționează pe Nicolae Ceaușescu pe primul loc în preferințele românilor!¹

În studiul de față nu vom insista asupra modului în care a evoluat din punct de vedere sociologic și istoric cultul personalității lui Ceaușescu, ci vom evidenția câteva elemente care au contribuit la instituirea acestui cult ca politică de stat. În primul rând, adeziunea populară la politica de independență față de Moscova, al cărui principal orator în lagărul comunist a fost Nicolae Ceaușescu. Valul de susținere populară față de liderul României socialiste s-a văzut în timpul evenimentelor din august 1968, când Bucureștii s-au poziționat împotriva intervenției militare a URSS și celorlalte patru state socialiste în Cehoslovacia. Mitingul organizat în Piața Palatului Republicii din București, la 21 august 1968, la care au participat

¹Supra, p. 1.

peste 100000 de români a reprezentat „his finest hour”² și, apreciem noi, *momentul T₀* al cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu.

21 august 1968: nașterea unui „erou” al națiunii române

Nicolae Ceaușescu, născut la Scornicești în anul făuririi României Mari (1918), a devenit, imediat după momentul august 1944, membru al conducerii comuniste din România, mai întâi ca lider al organizației de tineret, mai apoi ca lider al secției de cadre a partidului și, în cele din urmă, ca lider absolut al Partidului Comunist (secretar general din mai 1965) și al României (președinte al Republicii din 1974). Retragera trupelor sovietice din România (1958), *Declarația de independență* (1964) și vidul de putere creat de moartea subită a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej (martie 1965) i-au deschis calea spre putere tânărului și ambițiosului Nicolae, fiul al lui Andruța Ceaușescu din Scornicești, cel care a continuat și îmbunătățit „*politica interesului național*”³ și a neamestecului în treburile interne – expresia favorită a lui Nicolae Ceaușescu, devenită laitmotivul politicii externe a Bucureștilor între 1965 și 1989.

Germenii cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu existau cu mult înainte de preluarea puterii depline în partid și în stat, liderul comunist creându-și un sistem clientelar încă din 1954, atunci când va prelua conducerea sectoarelor de organizare și de cadre a partidului.⁴ Unii cercetători apreciază că nașterea și evoluția cultului personalității au fost posibile datorită mai multor factori, între care factorul personal, în care alienarea instituțională și crearea unei imagini răsturnate a realității, și unui set de valori comune cu poporul al cărui lider era.⁵ În acest context, pare de înțeles atitudinea unor intelectuali precum Adrian Păunescu sau Corneliu Vadim Tudor, care au crezut sincer în capacitatea lui Nicolae Ceaușescu de a readuce tema naționalistă în discursul public.⁶ „*Ființă nobilă, de un dinamism și o vitalitate ieșite din comun, secretarul general al partidului este totodată un simbol înălțător în care se răsfrâng și își găsesc garanțiile împlinirii nădejtile noastre cele mai înalte*”⁷, scria poetul și ziaristul Corneliu Vadim Tudor.

Din perspectiva de valori comune cu poporul în fruntea căruia se afla, Ceaușescu se încadra perfect în tipologia de om ales, de conducător providențial. Era din popor, familist, căsătorit încă din ilegalitate cu Elena Petrescu, tatăl a trei copii.

În ceea ce privește factorul personal, cultul personalității a răspuns „*nevoii sale psihologice de reconfirmare a validității misiunii sale providențiale de construire a socialismului*”⁸. Iar etapa ce a urmat momentului 21 august 1968 a înregistrat o creștere a solicitărilor liderului comunist de a i se reconfirma misiunea încredințată de către natură. Spectacole omagiale, mitinguri de susținere, telegrame de felicitare, tablouri, volume dedicate de elita intelectuală și științifică a țării, accesarea în cele mai înalte foruri științifice ale țării au completat imaginea de ansamblu a cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu. Este concludentă în acest sens statistica volumelor apărute în străinătate și dedicate lui Ceaușescu

² Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 506.

³ Lavinia Betea, *Lanternă magică: prefață*, în Cezar Stanciu, *Nicolae Ceaușescu și mișcarea comunistă internațională (1967-1976)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2014, p. 9.

⁴ Manuela Marin, *Originea și evoluția cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu: 1965-1989*, Editura Altip, Alba-Iulia, 2008, p. 61.

⁵ *Ibidem*, p. 15.

⁶ Cristian Sandache, *Literatură și ideologie în România lui Nicolae Ceaușescu*, Editura Mica Valahie, București, 2008, p. 205.

⁷ *Ibidem*, p. 206.

⁸ Silviu Curticeanu, *Meditații necenzurate*, Editura Historia, București, 2007, *apud* Manuela Marin, *op. cit.*, pp. 17-18.

în perioada 1970-1989. Astfel, în perioada 1970-1979, au apărut în întreaga lume 93 de titluri, după cum urmează: 58 de antologii, 33 de volume omagiale și 7 reeditări.⁹ Acest număr avea să crească în deceniul următor (1980-1989) la 113 volume, cu 20 mai multe, împărțite astfel: 64 de antologii, 48 de volume omagiale și o reeditare.¹⁰

Nașterea cultului personalității a fost posibilă și datorită creării unui regim politic sultanistic, caracterizat printr-o „*personalizare excesivă a relațiilor de putere sau autoritate, pe baza modelului patron-client*”¹¹. Se disting trei etape în evoluția cultului personalității liderului comunist de la București. O primă etapă, a instaurării acestuia, se circumscrie preluării puterii de către Nicolae Ceaușescu și a individualizării tipului de autoritate exercitată. Dictatura colectivă și internaționalistă - Pauker, Dej, Teohari Georgescu et alii –, aflată sub directă coordonare a Moscovei, era înlocuită treptat de dictatura unei singure persoane, deraiată ulterior spre DICTATURA FAMILIEI, în care soțul, Nicolae, își exercita autoritatea împreună, la nivel de egalitate aproape, cu soția, Elena, devenită pentru propaganda oficială „*savant de renume mondial*”, academician, *mater familiae* și om politic vizionar.

Afirmam anterior¹² că există trei etape ale evoluției cultului personalității: o etapă în care germele acestui fenomen prin rădăcini, o etapă a nașterii propriu-zise a cultului și, în fine, o ultimă etapă, în care cultul personalității capătă valențe de politică de stat. Dacă în prima etapă, de la preluarea puterii până în 1968, anul reformei administrative și al „*exploziei demnității românești*”, prin atitudinea de frondă la adresa hegemonului sovietic, asistăm la crearea unei structuri proprii de putere, prin eliminarea treptată a vechilor lideri ai Partidului Muncitoresc Român, începând cu 1968 ia naștere cultul personalității liderului comunist român, fapt datorat poziției ferme a acestuia față de intervenția militară a celor cinci țări semnatare ale Tratatului de la Varșovia în Cehoslovacia¹³. Această atitudine și încercarea lui Ceaușescu de a se coordona „*schema antisovietică*”¹⁴, condamnarea fermă a invaziei au contribuit în mod decisiv la „*consolidarea imaginii sale de lider responsabil*”¹⁵, căruia i s-au alăturat membri de partid, intelectuali și majoritatea românilor, inclusiv opozanți ai regimului. Reprezentativă în acest sens este mărturia academicianului Răzvan Theodorescu: „*În momentul în care eu am spus că mi-e teamă că odată cu acest moment, pe care îl salutăm cu toții, Ceaușescu va strânge șurubul*¹⁶ – asta a fost expresia mea –, pentru că odată gărzile patriotice, tot ceea ce știți că se crease era necesar, dar în ochii mei și nu numai ai mei părea a fi anunțarea unei domnii autoritare, în momentul acela, bătrânul anticomunist, unchiul meu, a spus că el se ridică de la masă dacă cineva îl insultă pe acest ***mare erou al națiunii române*** care este Nicolae Ceaușescu. Cu asta cred că am spus tot. Soția mea și cu mine ne-am uitat unul la altul, ea știa opinia mea, ne-am uitat unul la altul și am fost foarte stânjențiți, pentru că majoritatea celor în vârstă, la acea masă se afla și tatăl meu, care a stat și el în închisoare și care fusese un liberal, manifestau un asemenea entuziasm pentru Ceaușescu, încât eu am fost, mărturisesc, descumpănit. Acest entuziasm a continuat... ”¹⁷. Și entuziasmul

⁹ Manuela Marin, *op. cit.*, pp. 629-631.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*, p. 14.

¹² *Supra*, p. 3.

¹³ Vezi Andrei Tinu, *Scînteia de la Praga*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2015, pp. 268-282.

¹⁴ Cezar Stanciu, *op. cit.*, p. 145.

¹⁵ Veronica Legrand, *Primăvara de la Praga văzută de la București și zilele de glorie ale lui Nicolae Ceaușescu (1968)*, Editura Eurostampa, 2012, p. 299.

¹⁶ **Sublinierea noastră**. Este evident faptul că în susținerea populară a gestului de independență față de Moscova, secretarul general al Partidului Comunist Român își găsisese resorturile pentru instaurarea unui regim autoritar.

¹⁷ „*Trăiam într-o închisoare, dar nu-i vedeam zidurile*”: mărturia academicianului Răzvan Theodorescu consemnată de Andrei Tinu, București, februarie 2013, în Andrei Tinu, *op. cit.*, pp.323-324.

public, generator al cultului personalității lui Ceaușescu alături de imaginea de „copil teribil” al comunismului răsăritean, cultivată de presa occidentală, a crescut. Corespondentul de la București al ziarului italian „IL MESSAGGERO” scria: „Am văzut 10000-15000 de tineri comuniști exaltându-se la cuvintele conducătorului. Am văzut o mare mulțime invadând arena Stadionului 23 August (,) unde liderul României a ținut discursul său. (...) În afară de inevitabilele analogii cu alte adunări asemănătoare acestor regimuri (autoritare, dictatoriale – n.a.), este de datoria mea să pun în evidență dragostea acestui popor, dragoste pe care toți românii o poartă pentru conducătorul lor și respectul pe care îl au pentru el...”¹⁸.

Concluzii

Nașterea și evoluția cultului personalității au fost posibile atât contextului istoric, reprezentat de apartenența României la lagărul socialist, cât mai ales datelor psiho-sociale ale poporului român, a nevoii acestuia de a fi condus de către un lider autoritar. Instaurarea unei dictaturi personale s-a produs treptat, pe fondul unei autentice și necesare poziții antisovietice a Bucureștilor, care a generat un val de simpatie publică pentru Nicolae Ceaușescu. Această simpatie a creat la rândul ei premisele dezvoltării și întreținerii unei imagini de erou al națiunii române pentru secretarul general al Partidului Comunist Român, benefică și distructivă în egală măsură.

Prin prezentul studiu, autorii au ținut să sublinieze importanța momentului august 1968 în nașterea propriu-zisă a cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu, devenit în timp „om providențial”, „geniu al Carpaților”, „arhitect” și „cârmaci” al României socialiste. Evoluția istorică vine să confirme ipoteza de față.

BIBLIOGRAPHY

- Arhiva Agerpres, fond 1968, dosar 37/21-22 august 1968
IDEM, dosar 38/22-23 august 1968
IDEM, dosar 39/23-24 august 1968
IDEM, dosar 50/09-11 septembrie 1968
Arhivele Naționale ale României, fond CC al PCR – Secția Relații Externe, Volumul V: 1966-1981, 1983
BETEA, Lavinia (coord.), *21 august 1968. Apoteoza lui Ceaușescu*, Editura Polirom, Iași, 2009
BETEA, Lavinia, *Viața lui Ceaușescu*, Volumul II: *Fiul Poporului*, Editura Adevărul Holding, București, 2013
CIONOFF, Șerban, *21 august 1968, o zi în care strada a devenit țara*, <https://jurnalul.antena3.ro/>, 19 august 2018, ora 23.26
CIOROIANU, Adrian, *Istorie, eroi, cultură politică: reflecții despre cavalerii memoriei și partizanii uitării*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2008
CONSTANTINIU, Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, 592 p.
GABANYI, Anneli Ute, *Cultul lui Ceaușescu*/ trad: Iulian Vatamanu, Editura Polirom, Iași, 2003
LEGRAND, Veronica, *Primăvara de la Praga văzută de la București și zilele de glorie ale lui Nicolae Ceaușescu (1968)*, Editura Eurostampa, 2012, 406 p.
MARIN, Manuela, *Originea și evoluția cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu: 1965-1989*, Editura Altip, Alba-Iulia, 2008, 670 p., ISBN 978-973-117-184-5

¹⁸ Arhiva Agerpres, fond 1968, dosar 50/9-11 septembrie 1968.

SANDACHE, Cristian, *Literatură și ideologie în România lui Nicolae Ceaușescu*, Editura Mica Valahie, București, 2008, 304 p., ISBN 978-973-7858-43-6

Sondaj Avangarde. Cine este cel mai bun președinte al României din istorie, www.antena3.ro, 19 august 2018, ora 23.16 (<https://www.antena3.ro/politica/sondaj-avangarde-cine-este-cel-mai-bun-presedinte-al-romaniei-din-istorie-483404.html>)

STANCIU, Cezar, *Nicolae Ceaușescu și mișcarea comunistă internațională (1967-1976)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2014, 428 p.

TINU, Andrei, *Jumătate de secol de la intervenția militară în Cehoslovacia*, în revista „Q-magazine”, nr. 221, august 2018, pp. 60-61

TINU, Andrei, *Scînteia de la Praga*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2015, 450 p., ISBN 606-537-297-978-9